

სოციუმში ტექსტის ინტერპრეტაციის სემიოტიკური ანალიზი (ექსპერიმენტული მონაცემების საფუძველზე)¹

ნათია კენჭიაშვილი

დოქტორანტი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის

თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

1. შესავალი

ჩვენი კვლევის ობიექტია მხატვრული ტექსტი, კვლევის საგანი კი ტექსტის სემიოტიკური ანალიზი, მისი მდგრადობისა და ცვალებადობის საკითხი მრავალჯერადი, განმეორებითი ნარაჯის შემთხვევაში.

წინამდებარე კვლევის მიზანია გაირკვეს, მრავალჯერადი განმეორებითი ნარაჯის შემთხვევაში: (ა) რა სახის ცვლილებებს განიცდის ერთი და იგივე ტექსტი; (ბ) როგორ იცვლება „ორიგინალი“ ტექსტის ფორმა და შინაარსი; (გ) ინარჩუნებს თუ არა ტექსტი თავდაპირველ მიზანდასახულობას; (დ) რა განაპირობებს სახეცვლილი ტექსტების იდენტობას (თუკი საერთოდ ასეთი რამ ხდება); (ე) როგორ იცვლება ტექსტის ინტერპრეტაცია; (ვ) რა როლი აქვს ამ პროცესში მომხმარებელს და ა.შ.

საკვლევი თემის **ღირებულება** მდგომარეობს მის შემეცნებით ხასიათში. ის ინფორმაციის მომცემია და, ანალიტიკური აზროვნების თვალსაზრისით, წარმოაჩენს საკითხის სიღრმისეულ მხარეებს, რაც დაგვეხმარება გავიაზროთ მთელი რიგი საკითხებისა, რომელთა მიხედვითაც გადანაწილდება საკვლევი თემის **შემდეგი ამოცანებიც**: (ა) რა მიმართებაა ტექსტსა და ავტორს შორის? (ბ) რა ვითარება გვაქვს მაშინ, როცა ავტორი ფიზიკურად არ არსებობს და ჩვენ ხელთ გვაქვს მხოლოდ ზეპირსიტყვიერება? (გ) რა კავშირი არსებობს ტექსტსა და აზრს შორის, რომელსაც ის ატარებს? (დ) არის თუ არა აზრი ტექსტის არსებობის განმაპირობებელი ფაქტორი?

2. კვლევის მეთოდოლოგია

ჩვენი კვლევა ეფუძნება **სემიოტიკური ანალიზის მეთოდს**. სემიოტიკა არის მეცნიერება, რომელიც იკვლევს სხვადასხვა სახის ნიშანთა სისტემებს (გამყრელიძე თ., კიკნაძე ზ., შადური ი., შენგელაია ნ., 2008, გვ. 29). სემიოტიკაში ნიშანი განიხილება, როგორც გარკვეული სტრუქტურა, რომლის შემადგენელი ელემენტებია: თავად **ნიშანი**, **აღსანიშნი** (იგივე, დესიგნატი, რომელსაც, თუ რეალურად არსებულ ობიექტი შეესაბამება, დენოტატს უწოდებენ), **მნიშვნელობა** (იგივე, ნიშნის ინტერპრეტაცია) და **ინტერპრეტატორი** (იგივე, მომხმარებელი). ნიშანი სისტემაში ფუნქციონირებს სამი სახის მიმართებების საფუძველზე – ერთის მხრივ, ის მიემართება სისტემის სხვა ელემენტებს, მეორეს მხრივ კი, ობიექტსა და მომხმარებელს. ამდენად, ნიშნის ფორმირების პროცესიც (იგივე, სემიოზისი) სამი ასპექტით შეიძლება იყოს გაანალიზებული, რაც სწორედ ამგვარი მიმართებების კვლევას გულისხმობს (Семиотика, 1983, ст. 41):

- ✓ **სემიოზისის სემანტიკური განზომილება**, რომელიც სწავლობს ნიშანს მის მიერ აღნიშნულ ობიექტთან მიმართებით;

¹ წინამდებარე სტატია ეფუძნება 2014 წლის 28 მაისს, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დაარსებიდან 96 წლისთავისადმი მიძღვნილ სტუდენტთა 74-ე საუნივერსიტეტო კონფერენციაზე ნაკითხულ მოხსენებას.

- ✓ **სემიოზის სინტაქტიკური განზომილება**, რომელიც სწავლობს ნიშნებს ერთმანეთთან დამოკიდებულებაში;
- ✓ **სემიოზის პრაგმატიკული განზომილება**, რომელიც სწავლობს ნიშანს ინტერპრეტატორებთან დამოკიდებულებაში.

სისტემის სინტაქტიკური ასპექტით კვლევა – ესაა სისტემის ფორმალური სტრუქტურების ანალიზი (სინტაქსი); სემანტიკური ასპექტით კვლევა გულისხმობს სისტემის მნიშვნელობის პლანის ანალიზს (სემანტიკა); პრაგმატიკული ასპექტით კვლევა კი სისტემის ფუნქციონირების ანალიზს (პრაგმატიკა) ეფუძნება. ამ ასპექტებით წარმოებული კვლევის ერთობლიობა იძლევა სისტემის შესახებ სრულ ინფორმაციას.

წმინდა სემიოტიკური სისტემა შეგვიძლია წარმოვიდგინოთ, როგორც *დედუქციური სისტემა*, რომელიც შედგება ამოსავალი ტერმინებისა და გამოსახულებებისგან. *წმინდა სემიოტიკის* (pura semiotic) კვლევის სფეროში შემოდის სინტაქტიკური, სემანტიკური და პრაგმატიკული ასპექტები. სემიოტიკური სისტემის საკვლევად აუცილებელია სისტემური მეტაენის (ანუ, გარკვეული თეორიის ფარგლებში, მოვლენათა შესაბამისი ტერმინოლოგიისა და დეფინიციების ერთობლიობის) შემუშავება, რომლის მეშვეობითაც იქნება შემდგომში შესწავლილი ნიშანთა კონკრეტული სისტემები დასახელებული ასპექტების გათვალისწინებით. თეორია, რომელიც ამ მეტაენის გამოყენებით აღწერს სხვადასხვაგვარ ნიშნებს, არის *დესკრიფციული სემიოტიკა* (შესაბამისად, *დესკრიფციული სინტაქტიკა, სემანტიკა და პრაგმატიკა*) (Семиотика, 1983, ст. 43).

ნიშანთა სისტემების ერთ-ერთი განსაკუთრებული სახეა ენობრივი სისტემა. ენა ისევე, როგორც ტერმინთა უდიდესი ნაწილი, რომელიც ნიშნებს უკავშირდება, არაერთმნიშვნელოვნად განისაზღვრება. ენის შესწავლაც ასევე სამი – სინტაქტიკური, სემანტიკური და პრაგმატიკული – ასპექტით შეგვიძლია, რაც შეიძლება გამოისახოს შესაბამისი სიმბოლოებით – $L_{სინ.}, L_{სემ.}, L_{პრაგმ.}$ (Семиотика, 1983, ст. 44). ხოლო ენის სრულყოფილი შესწავლა წარმოადგენს მათ ჯამს ($L = L_{სინ.} + L_{სემ.} + L_{პრაგმ.}$) (Семиотика, 1983, ст. 45).

ტექსტი არის ნიშანი. ცდისპირები, რომელთათვისაც არის განკუთვნილი ნიშანი, არიან ინტერპრეტატორები (თუმცა არა პირველი ცდისპირი). ის, თუ როგორი დილოკაციით / დისპოზიციით არის გამოხატული ცდისპირების მიერ ტექსტის ნარაცია (თხრობა), არის ინტერპრეტანტი. ნიშნის სიგნიფიკაცია – საგანი, რომლის მისამართითაც ხორციელდება ცდისპირების მიერ გარკვეული სახის ქმედება (ნაკითხვა, თხრობა, დაწერა). კონტექსტი არის ის, რაშიც რაღაც ფუნქციონირებს, როგორც ნიშანი.

2.1. კვლევაში ჩართული პირები/მონაწილეები

ტექსტის ანალიზისას ითვალისწინებენ როგორც მის ზეპირ, ისე წერილობით მხარეს. საზოგადოდ ცნობილია, რომ ბუნებრივ პირობებში მოპოვებული მასალა უკეთ ასახავს ენობრივ ვითარებას, ამდენად ჩვენი კვლევა ეფუძნება ინფორმანტებთან ბუნებრივ პირობებში მოპოვებული ექსპერიმენტული მასალის ანალიზს. **ექსპერიმენტი** საკმაოდ დინამიკურ ხასიათს ატარებს. ის **სიახლეს** წარმოადგენს იმ თვალსაზრისით, რომ წერილობით-ტექსტუალურად დაფიქსირებული მსგავსი ექსპერიმენტი არ ჩატარებულა და, რამდენადაც ჩვენი მიზანი მხატვრული ტექსტის ანალიზია, აუცილებლად მივიჩნიეთ ჩანაწერის გაკეთება და გადაწყვიტეთ, რომ ექსპერიმენტი ორიენტირებული ყოფილიყო წერილობით ფიქსირებული ტექსტების მოპოვებაზე. ექსპერიმენტში მონაწილეობდა ცდისპირთა ორი ჯგუფი. ყოველ ჯგუფში შედიოდა ათი ცდისპირი. ეს ორი ჯგუფი შეირჩა ორი კრიტერიუმით:

- ა) ისინი უნდა ყოფილიყვნენ ქართული ფილოლოგიის ბაკალავრიატის სტუდენტები;
- ბ) ისინი უნდა ყოფილიყვნენ ბაკალავრიატის დამამთავრებელი კურსის სტუდენტები;

საექსპერიმენტოდ შეირჩა გარკვეული ნარატიული ხასიათის ტექსტი, კერძოდ, იგავ-არაკი. ექსპერიმენტი მიმდინარეობდა შემდეგი პირობების დაცვით:

1. ექსპერიმენტის დაწყებამდე თითოეულ ცდისპირთან ზუსტდებოდა, იცნობდა თუ არა ის აღნიშნულ იგავ-არაკს. ექსპერიმენტი გრძელდებოდა მხოლოდ უარყოფითი პასუხის შემთხვევაში;
2. ექსპერიმენტი ტარდებოდა წინასწარ შერჩეულ ადგილზე, სადაც არ იყო ექსპერიმენტის ბუნებრივი მსვლელობისათვის ხელისშემშლელი პირობები, რაც შეაფერხებდა ცდისპირის მიერ ტექსტის ნაკითხვას, გაგებასა და დამახსოვრებული შინაარსის წერილობით გადმოცემას;
3. ექსპერიმენტი ყოველ ცდისპირთან ტარდებოდა იზოლირებულად - ფურცელზე დაწერილ ტექსტს ვუკითხავდი ერთ-ერთ ინფორმანტს ისე, რომ დანარჩენებს არ მოისმინათ;
4. ცდისპირს უნდა წერილობით გადმოეცა ტექსტის შინაარსი.

პირველი ცდისპირის შემდეგ ექსპერიმენტში ერთვებოდა მეორე ცდისპირი, რომელსაც პირველი ცდისპირი უკითხავდა თავის დაწერილ ტექსტს; თავის მხრივ, მეორე ცდისპირიც წერილობით დააფიქსირებდა უკვე მის მიერ დაამახსოვრებულ ტექსტს; ექსპერიმენტის აღწერილი პროცედურა გრძელდებოდა მე-10 ცდისპირის ჩათვლით.

ამ ექსპერიმენტის გაგრძელება შეიძლება იქამდე, სანამ ტექსტის სრულ გაქრობამდე არ მივალთ, მაგრამ ათი მონაწილეს საკმარისია იმისათვის, რომ თვალი გავადევნოთ ტექსტის ფორმალური „გაუჩინარების“ ტენდენციას და, ამასთანავე, მის სიუჟეტურ თუ შინაარსობრივ ცვლილებებს.

ქვემოთ, ნიმუშის სახით, ცდისპირთა ორი ჯგუფიდან მხოლოდ ერთის მონაცემები იქნება წარმოდგენილი. მეორე ჯგუფთან მსგავსი ექსპერიმენტის ჩატარება აუცილებლად მივიჩნით მხოლოდ იმ მიზნით, რომ პირველი ჯგუფის შედეგები დაგვედასტურობინა.

2.2. ექსპერიმენტის პროცედურა

ექსპერიმენტის საწყისი ტექსტია იგავ-არაკი, სათაურად „სამიზნე“ (სიბრძნე მინიატურებში, 2010, გვ. 45):

(1) ერთი კაცი ბავშვობიდან ვარჯიშობდა მშვილდით ისრის სროლაში. თავიდან მარტო აკეთებდა ამას, შემდეგ კი საუკეთესო მასწავლებლის მოსაძებნად გაეშურა, რათა თავის საქმეში სრულყოფილებისთვის მიეღწია. გზად ბევრ განსხვავებულ მასწავლებელს შეხვდა. ერთმა მშვილდის მოზიდვა ასწავლა ისე, როგორც ამას ვერავინ აკეთებდა მსოფლიოში, მეორემ — ის, თუ როგორი ტრაექტორიით უნდა გაეშვა ისარი, თუმცა ვერავინ მოახერხა მისთვის მიზანში ყოველთვის გარტყმა ესწავლებინა.

დიდი ხნის სიარულის შემდეგ დაღლილი ერთ სოფელს მიადგა, რომლის ბოლოშიც ხეზე სამიზნე დაინახა — ისარი პირდაპირ ცენტრში იყო მოხვედრილი. ცოტა მანძილი კიდევ გაიარა და კვლავ წაანყდა რამდენიმე სამიზნეს ცენტრში მოხვედრილი ისრებით. კაცი მღელვარებამ და თრთოლვამ მოიცვა — ნუთუ, როგორც იქნა, იმ მასწავლებელს იპოვიდა, ვისაც ამდენ ხანს ეძებდა?!

მან ირგვლივ მიმოიხედა და პატარა თხუპნია გოგონა დაიხანა, რომელიც გზაზე მტვერში თამაშობდა.

— გოგონა, სად ცხოვრობს მშვილდით სროლის ოსტატი? აქ იმდენი სამიზნეა, რომ უეჭველად სადმე ახლოს უნდა იყოს.

— ააა... ეს სამიზნეები? ამას მე ვთამაშობდი!

— წარმოუდგენელია! შენ ვერ იქნები ის ოსტატი, რომელსაც მთელი ცხოვრება ვეძებდი! — წამოიყვირა იმედგაცრუებულმა კაცმა.

— და რა არის ამაში რთული? — გაუკვირდა პატარას, — ჩაარჭობ ხეში ისარს და მერე მის გარშემო სამიზნეს შემოხაზავ!

ახლა კი მოვიყვან იმ ვარიანტს, რომელიც დაწერა ცდის პირველმა მონაწილემ (აქ და მომდევნო შემთხვევებშიც ცდისპირთა თხრობის სტილი დაცულია):

I ცდისპირი:

(2) „ერთი **კაცი** ბავშვობიდან ისრით მიზანში სროლაში ვარჯიშობდა. უფრო მეტი სრულყოფილებისათვის რომ მიეღწია, გადაწყვიტა მასწავლებელი ეპოვა. ერთმა მასწავლებელმა ასწავლა მშვილდის ისარი როგორ მოეზიდა, მეორემ – ისრის ტრაექტორია როგორ აელო, მაგრამ სამიზნეში როგორ მოეხვედრებინა, ამის მასწავლებელი ვერ იპოვა.

დაღლილი და დაქანცული წავიდა ბედის საძებნელად. მივიდა ერთ სოფელში და დაინახა **ხეზე სამიზნე შუაში გარჭობილი ისრით**, ცოტა კიდევ გაიარა და დაინახა სხვა სამიზნეები შუაში გარჭობილი ისრებით. გახარებულმა და ათრთოლებულმა გააგრძელა გზა იმ იმედით, რომ ამ სოფელში იპოვიდა მასწავლებელს, რომელიც მიზანში სროლას ასწავლიდა.

გზაზე დაინახა პატარა თხუპნია **გოგო**, რომელიც მტვერში იჯდა და თამაშობდა.

– გოგონა, ამ სოფელში ცხოვრობს ვინმე, ვინც მიზანში სროლას მასწავლის?

– არა, ამას მე ვაკეთებ!

– შენ როგორ? — გაუკვირდა კაცს.

– **ამის გაკეთებას რა უნდა, ჯერ ისარს ჩავარჭობ ხეში, მერე შემოვხაზავ მის გარშემო სამიზნეს.**

– უთხრა გოგონამ.“

ეს კი ის ვარიანტია, რომელიც მომდევნო მონაწილემ დაწერა, წინა მონაწილის ნაწერის გაცნობის შემდეგ:

II ცდისპირი:

(3) „ერთი **კაცი** მიზანში სროლაში ვარჯიშობდა. უფრო მეტი სრულყოფილებისათვის მასწავლებლის მოძებნა გადაწყვიტა. ერთმა ისრის მოზიდვა ასწავლა, მეორემ – ტრაექტორიის განსაზღვრა, მაგრამ სამიზნეში მოხვედრა ვერავინ შეასწავლა.

მის საძებნელად წავიდა ერთ სოფელში და დაინახა მიზანში ჩარჭობილი ისარი. გააგრძელა აღლვებულმა და ათრთოლებულმა გზა და დაინახა **ბავშვი**, რომელიც მტვერში იჯდა და კითხა, თუ ვინ ისროდა მიზანში; ბავშვმა უპასუხა, რომ თვითონ აკეთებდა. კაცმა ჰკითხა, თუ როგორ აკეთებდა ამას. „**რა უნდა, ჩაარჭე ისარი ხეში და მერე სამიზნე შემოხაზე**“-ო – იყო პასუხი.“

III ცდისპირი:

(4) „ერთი **კაცი** მიზანში სროლაში ვარჯიშობდა. უფრო მეტი სრულყოფილებისათვის მასწავლებლის აყვანა გადაწყვიტა. მას მიზანში სროლა ვერავინ ასწავლა, ზოგმა ტრაექტორია, ზოგმა დამიზნება ასწავლა, მაგრამ მაინც არაფერი გამოუვიდა.

გადაწყვიტა მასწავლებლის საძებრად წასვლა, მან ერთ სოფელში **დაინახა მიზანში ჩასობილი ისარი**. მოუწია ისრის მსროლელის ნახვა და მან **სილაში ჩანჯდარი ბავშვი** დაინახა.

ჰკითხა: – ამას როგორ ახერხებ-ო?

ბავშვმა უპასუხა: – რა უნდა მაგას: **ისარი ჩაარჭე და სამიზნე შემოხაზე-ო.**“

IV ცდისპირი:

(5) „ერთი **კაცი** მიზანში სროლაში ვარჯიშობდა. უკეთ რომ ესწავლა ეს საქმე, გადაწყვიტა მასწავლებელი აეყვანა.

წავიდა ერთ სოფელში მასწავლებლის ასაყვანად. ნახა ერთი **ბავშვი**, რომელიც **სილაში ჩარჭობილ ისართან იდგა**.

ჰკითხა: — ეს როგორ მოახერხებ-ო?

ბავშვმა უპასუხა: – ეს მარტივია, **მოხაზე სამიზნე და ისარი ჩაარჭეო.**“

V ცდისპირი:

(6) „ერთმა კაცმა მიზანში სროლის კარგად სასწავლად მასწავლებელი აიყვანა. ამისათვის წავიდა ერთ სოფელში და იპოვა ბავშვი, რომელსაც სილაში ისარი ჩაერჭო. გაუკვირდა, თუ როგორ მოახერხა ეს ბავშვმა. შეიტყო, რომ ეს ძალზე მარტივი საქმეა. უნდა შემოხაზო სამიზნე და მასში ჩაარჭო ისარი.“

VI ცდისპირი:

(7) „ერთმა კაცმა მიზანში უკეთესად სროლის მიზნით გადანყვიტა მასწავლებელი აეყვანა. ამიტომ იგი წავიდა ერთ სოფელში და იქ ნახა ბავშვი, რომელიც კარგად ისროდა მიზანში. კაცს გაუკვირდა, როგორ ახერხებდა ბავშვი ამას. აღმოჩნდა, რომ იგი ჯერ წრეს ხაზავდა და შემდეგ ისროდა მიზანში.“

ამიტომ ამ კაცმა მასწავლებლად სწორედ ეს ბავშვი აიყვანა.“

VII ცდისპირი:

(8) „ერთ კაცს სურდა ესწავლა მიზანში სროლა. იგი წავიდა სოფელში, სადაც ნახა ბავშვი, რომელიც შესანიშნავად ისროდა მიზანში. კაცს გაუკვირდა, როგორ ახერხებდა ის ამას. აღმოჩნდა, რომ ბავშვი ჯერ წრეს ხაზავდა და შემდეგ ისროდა.“

კაცს მოეწონა ეს ბავშვი და მასწავლებლად სწორედ ის აიყვანა.“

VIII ცდისპირი:

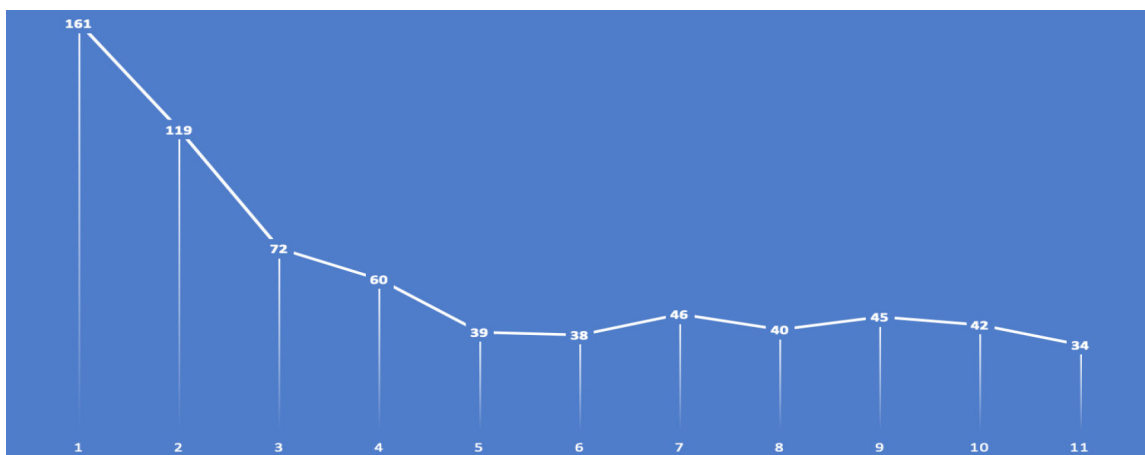
(9) „კაცმა გადანყვიტა მიზანში სროლა ესწავლა, იგი ამისათვის სოფელში წავიდა. იქ ერთი ბავშვი იყო, რომელიც მიზანში კარგად ისროდა. კაცი დაინტერესდა, თუ როგორ ახერხებდა ის ამას. ბავშვმა უთხრა, რომ ჯერ წრეს აკეთებდა და შემდეგ ისროდა მიზანში. კაცს მოეწონა ეს იდეა და გადანყვიტა, მიზანში სროლა იმ ბავშვისგან ესწავლა.“

IX ცდისპირი:

(10) „კაცმა გადანყვიტა მიზანში სროლა ესწავლა. ადგა და ერთ სოფელში წავიდა. იქ ერთი ბიჭი ნახა, რომელიც მიზანში კარგად ისროდა. ბიჭს კითხა, თუ როგორ ახერხებდა ამას. ბიჭმა აუხსნა, რომ ჯერ წრეს აკეთებდა და მიზანში მერე ისროდა. კაცმა გადანყვიტა, რომ მიზანში სროლა ამ ბიჭისგან ესწავლა.“

X ცდისპირი:

(11) „ერთმა კაცმა გადანყვიტა მიზანში სროლა ესწავლა. მან გაიგო, რომ ერთ სოფელში ცხოვრობდა ბიჭი, რომელმაც ძალიან კარგად სროლა იცოდა. ბიჭმა უთხრა, რომ ჯერ წრეს ხაზავს, ხოლო მას შემდეგ ისვრის. კაცმა გადანყვიტა ამ ბიჭისგან სროლა ესწავლა.“

დიაგრამა 1. ტექსტის მოცულობის დინამიკა მრავალჯერადი გადაცემის პირობებში

3. მასალის ანალიზი და დასკვნითი მოსაზრებანი

ექსპერიმენტის შედეგად მოპოვებული მასალის საანალიზოდ დასახული მიზნების მისაღწევად, სრულიად საკმარისია სემიოტიკური კვლევის წარმართვა ზემოთ განხილული სამი ასპექტით – სინტაქტიკური, სემანტიკური და პრაგმატიკული ასპექტით, კერძოდ:

1. სინტაქტიკური ასპექტით ტექსტის კვლევისას ჩვენ განვიხილავთ ცდისპირების მიერ დანერგილ ტექსტებს ერთმანეთთან მიმართებაში, კერძოდ, გაირკვა, თუ რა განსხვავება ან ცდომილება მივიღეთ ტექსტის ყოველი მომდევნო გადმოცემისას; შედეგი ცალსახაა (იხ. დიაგრამა 1.): ტექსტი კარგავს თავის პირვანდელ სახეს და ყოველი მომდევნო გადმოცემისას, გვაქვს სახეცვლილი ტექსტი;

2. სემანტიკური ასპექტით ტექსტის კვლევისას ჩვენთვის ამოსავალია, ტექსტსა და მის თანმხლებ აზრს შორის მიმართების დადგენა. ჩვენ მიერ განხილული ტექსტობრივი ნიმუში წარმოადგენდა იგავ-არაკს, რომლის სპეციფიკიდან გამომდინარე, ის საკმაოდ ღრმააზროვანი მნიშვნელობითაა დატვირთული, ამიტომ, ყურადღება მივაქციეთ იმას, თუ როგორ შეიცვალა (უფრო მეტიც, დამახინჯდა და საბოლოოდ გაქრა) ტექსტის თავდაპირველი აზრი და რა მივიღეთ შედეგად; ამასთან გასათვალისწინებელია, რომ ექსპერიმენტის მსვლელობისას გამოვლინდა ის დინამიკური პროცესები, რომლებიც მიმდინარეობს სემანტიკურ დონეზე.

3. პრაგმატიკული ასპექტით ტექსტის კვლევისას ჩვენ გამოვყავით ტექსტისა და მისი ავტორის /ცდისპირის ურთიერთმიმართების საკითხი ისეთ შემთხვევებში, როდესაც საქმე ეხება ზეპირსიტყვიერ ტექსტებს. ჩვენი ექსპერიმენტი კი იმის ნათელი დადასტურება იყო, თუ როგორ შეიძლება გაიგოს და გაიაზროს ერთი ტექსტი სხვადასხვა მომხმარებელმა.

რა არის ის, რაც ტექსტს უნარჩუნებს სიუჟეტსა და ფაბულას? ამაზე პასუხად შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ესაა „აზრი“ – ტექსტის სემანტიკური მხარე, ის, რაც არის მთავარი ძარღვი ყოველი წინადადებისა და მთლიანი ტექსტისთვის, სადაც გადმოცემულია დასრულებული ამბავი. მაგრამ, როგორც ჩვენ დავინახეთ, ზემოთმოყვანილი მაგალითიდან, ტექსტი კვლავ განაგრძობს არსებობას მაშინ, როცა მისი მთავარი აზრი ნელ-ნელა იკარგება და სხვა საზრისის იძენს და/ან, საბოლოოდ, მის სრულ გაქრობამდე მივიღვართ. ამ შემთხვევაში აზრის გაქრობა პარალელურად გამოიხატება ტექსტის ზომის შემცირებაში. თუმცა არის კი აზრი ის ინსტანცია, რაც ტექსტის სიცოცხლისუნარიანობას განაპირობებს? აღმოჩნდა, რომ არაა, რადგან ნებისმიერ ტექსტში აზრი მთავარი არაა, ანუ შესაძლებელია ტექსტის არსებობა საზრისის გარეშე, ხოლო ის, რაც ყოველი ტექსტისთვის ამოსავალია, წარმოადგენს მის ემოციურ მხარეს – იმას, რომ ტექსტი ყოველთვის არის გარკვეული გრძნობითი ხატების აღმძვრელი ჩვენში, აი, ის მაკავშირებელი ძაფი, რაც არსებობს ტექსტსა და მის წამკითხელს, ან მსმენელს შორის, ხოლო ამ ძაფის განწყვეტის შემთხვევაში იკარგება ტექსტიც.

ჩვენი ამოცანა, გარკვეულიყო არსებითი კავშირი ენასა და მის მომხმარებელს შორის, რაც წარმოადგენდა მხატვრული ტექსტის შესწავლის **პრაგმატიკულ ასპექტს**, დაისვა სრულიად კონკრეტული კუთხით: *ადამიანი ანიჭებს საზრისს სიტყვებს, თუ არსებობს აზრების აპრიორული ფორმები, რომლებიც შემდგომ გამოიხატება სიტყვების საშუალებით?* ჩვენ შეგვიძლია ვილაპარაკოთ იმაზე, თუ როგორ ანიჭებს ადამიანი სიტყვებს საზრისს, ხოლო იმასთან დაკავშირებით ვერაფერს ვიტყვით, არსებობს თუ არა აზრების აპრიორული ფორმები, რადგან ეს სცდება ენათმეცნიერების შესწავლის ფარგლებს.

როგორც დავინახეთ, სრულებით არაა აუცილებელი საზრისის **სტატიკურად** შენარჩუნება, არამედ ის მუდმივ **დინამიკას** უნდა დაექვემდებაროს, რათა მოხდეს კონტექსტთა დაუსრულებელი ინტერპრეტაციის საშუალება. ესაა ენის თვითშემოქმედების პოტენციალი, რომელსაც რეალიზაციის შემთხვევაში, შეუძლია კონტექსტის გადარჩენა სრული გაქრობისაგან და მისი ხელახალი რეპრეზენტაცია. ამის თვალსაჩინო მაგალითია ზოგადად და მთლიანობაში აღებული ზეპირსიტყვიერება, რაც ამა თუ იმ ხალხის მესხიერებაში ზეპირად და სპონტანურადაა შენახული. ამის ანალოგია კარგად აისახა ჩვენ მიერ ჩატარებულ ექსპერიმენტში.

აღნიშნული გარემოება გადამწყვეტი ფაქტორია ენობრივ მონაცემთა კონტექსტუალური ანალიზის დიაქრონიულ ასპექტში წარმოსადგენად, რადგან საზრისის მატარებელი ნებისმიერი ტექსტი უნდა დავინახოთ მისი წინამორბედი, თანამედროვე ან შემდგომდროინდელი კონტექსტების გვერდით და მათთან უშუალო მიმართებაში. ამგვარად გადავდივართ **სინტაქტიკურ მიმართებებზე ნიშნებს შორის**. არსებობს თუ არა ამგვარი მიმართებებისგან თავისუფალი ტექსტი? ასეთი ტექსტის პოვნა გაგვიჭირდება, ან იმიტომ, რომ არ არსებობს სხვა ზღვრული და თვითკმარი ტექსტებისაგან სრულებით იზოლირებული ტექსტი, ან უბრალოდ, ამ კუთხით, ყველა ტექსტის სრულად შესწავლა ფიზიკურად შეუძლებელია. ხოლო იმათგან, რასაც შევისწავლით, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ ყოველი ტექსტი რეფერენტულია სხვა ტექსტებთან მიმართებით; ის სულ მცირე სხვა კონტექსტუალურ ასოციაციებს მაინც აღგვიძრავს. ამდენად, გამორიცხულია სრულებით განყენებული აზროვნება ისე, რომ არ ვიხელმძღვანელოთ სხვათა ნააზრევით, რის თვალსაჩინოებაც სწორედ **კონტექსტთა სემანტიკური კავშირია**.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- გამყრელიძე, თ., კიკნაძე, ზ., შადური, ი., შენგელაია, ნ. (2008). თეორიული ენათმეცნიერების კურსი, თბილისი, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა.
- სიბრძნე მინიატურებში, (2010). გამოცემის იდეის ავტორი და შემოქმედებითი ჯგუფის ხელმძღვანელი მურულუა გ., თბილისი, ტრიასი.
- Моррис, Ч. (1983). Основания теории знаков, Семиотика. Семиотика языка и литературы, Москва: «Радуга».